

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 8.

Sambata 10. Martiu

1862.

ISTORIA ARDEALULUI in 1848—49

de Kővári Láslo.

Si dreptulu istoricu alu romaniloru.

III.

Mai in colo totu la pag. 20 serie D. K. L.: a) ca poporul romanu antaniu strigà: Se traiesca uniunea; la pag. 21 b) ca adunarea dela Blasiu din dumineca Tomei precumu s'a publicatu au partinitu uniunea Ardealului cu Ungari'a; la pag. 61 c) ca preotii natiunei romane si protopopii ei rivalisandu dau manifestatiuni, in care aratau a fi salutaria uniunea Ardealului cu Ungari'a in privinti'a natiunei romane; la pag. 65 d) ca intieleginti'a romana s'a declarat pe lunga unguri in privinti'a uniunei; la pag. 110 e) ca intieleginti'a unita de legea grecésca in unu intielesu cu episcopulu seu Lemeni ascepta binele natiunei pe o cale cu ungurii si ca partea mai intieleginta neunita de legea grecésca a fostu in contra lui Siaguna façia cu uniunea Ardealului.

La asertiunea de sub a) reflectezu: cumca poporul romanu inainte de adunarea dela Blasiu din domineca Tomei 30. Aprilie, nici intr'o adunare si nici in altu modu siguru nu si a aratatu vói'a sa in privinti'a uniunei, si D. K. L. in acestu casu nu a avutu ocaziune inainte de adunarea dela Blasiu a cunósce vói'a poporului romanu in privinti'a uniunei si a audi glasulu poporului romanu in privintia aceleia; de unde Dnia Sa nu trebue se scrie in istori'a sa acea, ce n'a potutu sei despre poporul romanu nici Domni'a Sa, nici altulu inainte de a se fi declarat in adunarea generala, inainte de care mare parte din poporul romanu nici ca cunóscea bine ce fiintia erá uniunea? si unde tienteza aceea?

In inceputu inainte de adunarea dela Blasiu din 30. Aprilie, ce e dreptu, unii dintre romani, parte din nepricere, parte ca erau instrumente servile magiariloru, parte ca in cunoscintia buna credeau, ca magiarii voru respecta limb'a si libertatea nationala a romaniloru, au partinitu uniunea, dara fiindca acei particulari nu facu ei poporul romanu, precumu nu face nici o rundunea primavera, nici cativa arbori paduri, nu se póte dice (cumu serie D. K. L.) ca poporul romanu ar' fi partinitu uniunea Ardealului cu Ungari'a, candu se scie din adunarile nationale ale romaniloru si din tóte lucrurile loru, ca ei n'au partinitu uniunea de noi fora noi.

Asertiunea de sub b) inca e falsa, pentruca adunarea dela Blasiu din domineca Tomei 30. Aprilie 1848 n'a partinitu uniunea Ardealului cu Ungari'a, precumu putemu vedé din cuvintele, care poporul romanu in acésta adunare, candu comisarii unguresei vorbiea despre uniunea Ardealului cu Ungari'a, cu o gura lea strigatu in urmatoriulu modu; nu ne vindemu tiér'a, nu vremu se scimu de unirea ce vréu se faca Domnii fora scirea romaniloru, noi voimu inainte de tóte se fimu liberi in tiéra nóstra, cá servi nu putemu face invoeli cu tiéra straine, care cuvinte ar trebuitu se le auda si comisarii unguresci, Foszto Menyhart, judele primariu alu comitatului Albei de diosu si Miksa Ioanu, vice-comitele acestoi comitatu, carii venisera la Blasiu cu insercinare, cá se sparga adunarea poporului si despre care cuvinte de impreuna cu cei, carii au fostu de façia la acea adunare, si se afla si a cumu in viétia, potu se marturisésca D. K. L. si asecliloru Domniei Sale, cumca adunarea dela Blasiu in 30. Aprilie n'a partinitu uniunea Ardealului cu Ungari'a.

Asertiunea de sub c) si d) eara e falsa, cá si cea de sub b) pentruca intieleginti'a romana, preotii

si mireni, carii in campulu libertatei dela Blasiu, in adunarea din 15. Maiu 1848 in persóna s'au prin deputati la adunare trimisi sub flamur'a imperatului si sub cea romana nationala inaintea lui Ddieu au juratu credintia catra imperatu, catra patria, si catra natiunea romana si cu solenitate fora de nici o contradicere cu o unanimitate au protestatu in contra unirei Ardealului (de nobis sine nobis) de noi fora de noi, dela juramentu nationalu, si dela protestulu facutu de feliu nu se au abatutu, ci au ramasu nefranti in credintia jurata in campulu libertatei si credintiosi concluseru adunarei nationale dela Blasiu. Despre constantia si solidaritatea inteligintei romane prin fapte documentate ne pôte convinge: caracterulu celu staveru alu deputatiunei romane trimise la Clusiu si la Maiestate cu petitiunea natiunei romane facuta in campulu libertatei dela Blasiu; ne marturisescu portarea comitetului natiunei romane dela Sibiiu; ne spune virtutea aceluor barbatii inteliginti romani, carii cu una baria asemenea lui Atiliu Regulu mai multu pretinind juramentulu si binele nationalu de catu amicii, consangeni si vieti'a lor cantandu cu poetulu romanu: dulce si frumosu e pentru patria a muri, in campulu bataliei sau luptatu cu gloria pentru santa dreptate, pentru libertatea nationala in contra uniunei sugrumatóre de vieti'a politica a romanilor; despre fidelitatea inteligintei romane catra conclusele adunarei nationale dela Blasiu mai incolo ne convinge si increderea cea sincera a poporului romanu, ce o avutu elu catra barbatii inteliginti romani, la carii dinsulu privia cá la nesce stele frumoase conducátorie la portulu doritu, cá la nesce angeri ceresci, carii sei apere nai'a vietiei politice de periclu naufragiului, celu amenintiá viforulu celu furiosu alu suprematisatiunei magiare, si nu se lasa de feliu a se amagi de catra amagitorii si profetii cei infimosi, si terorisatori, de astfelu de incredere a poporului romanu, inteliginti'a romana nu sar' fi pututu bucura, candu s'ar' fi declarat u ea pe lunga unguri pentru unirea Ardealului in contra vietiei natiunei romane, ci atunci ar' fi patitu cá episcopulu Ioane Lemeny si puçini asecli ai sei, in carii poporulu romanu nu a avutu nici o incredere, din cauza ca se vedeau a favori uniunea facuta fora de natiunea romana cu periclitarea vietiei ei nationale; in urma caracterulu nationalu alu intielegintei romane, nilu arata cu colori frumosi si organele publice romanesci dela Blasiu si dela Brasiovu, care pre o cale cu inteli-

ginti'a romana sau luptatu cu triumfu pentru dreptulu natiunei romane in contra uniunei desnationalisátore proclamatá cu ignorarea romanilor si stingerea lor.

Unii dintre preotii si dintre intielegintii mireni romani, parte ca in tendintiele suprematisátorie ale magiarilor ultraisti nu vedeau periclu amenintatoriu nationalitatei romane, parte din alte motive criminóse, dupa adunarea dela Blasiu au partinitu uniunea Ardealului cu Ungari'a in contra concluseru natiunei romane, inse fiindca acesti rataciti au fostu numai una fractiune ne insemnata si apostata nu pôte fora vetamarea legiloru logice, si a adeverului istoricului incheié: ca inteliginti'a romana ar' fi fostu cu ungurii pentru uniunea Ardealului.

La asertiunea de sub c) reflectezu: cumca inteliginti'a romana unita n'a statu, cumu se vede a crede D. K. L., numai din episcopulu Lemeny si din acei puçini partisani ai sei, carii taiati de catra natiune cochetau cu magiari cu stricarea natiunei romane, ci a statutu din clerulu romanu unitu si din ceialalti inteliginti romani mireni uniti, carii dinpreuna cu inteliginti'a romana de legea gr.-neunita binele natiunei 'lu cautau in libertatea nationala si in limb'a romana, fora care romanulu nu pôte se aiba verunu viitoriu fericitu, si nulu cautau de feliu in uniunea Ardealului de noi fora de noi, proclamatá; adeca: in selavi'a cea politica, in contopirea natiunei romane in Unguri.

(Va urmá.)

PROTESTULU

romanilor din comitatulu Solnocului medianu si Crasna, in contra anesiunei cu Ungari'a, substernutu Maiestatei Sale in 14. Octobree s. n. 1861.*)

Sacratissima c. r. Apostolica Maiestate,
Mare Principe alu Transilvaniei
Pre gratiósé Dómne!

Fiindu Maiestatea Ta din adunculu animei convinsu despre eternulu adeveru alu devisei de eterna memoria a demnului mosiu alu Maiestatei Tale Fran-

*) Protestulu acest'a se reproduce, cá unu documentu istoricu, care neputenduse lua in dílele presente la o desbatere seriósá: va servi posteritatii de o dovada via, a lupteloru in interesulu dulcei nóstre natiuni.

Red.

ciscu I. respicite prin cuvintele: „Iustitia regnorum fundamentum“ Te ai induratu pré gratiosu in firulu diplomei din 20. Oct. a. tr. cu parola nerevocavera imperatésca a asecurá integritatea monarchiei si autonomi'a provinciilor ei, pe bas'a egalei indreptari politico-civile si nationali, pentru tóte provinciile si popórale imperiului austriacu; prin care gloriósa fapta spera si romanii peste totu, si in parte si cei din comitatulu Solnocului medioere si alu Crasnei, ca au sositu acea fericita óra, in care si densii voru puté scuturá — post tanta fata — catenele servitutei si ale terorismului magiaru, celui mai vechiu de 400 ani, si asia si voru recascigá avutele drepturi ómenesci si nationali, rapite prin arbitriulu neomenei superbii magiare, inse cu amara a animei durere suntemu constrinsi noi romanii din susu numitele comitate — cá totudeun'a credintiosi Maiestatei Tale suditi — a marturisi ca in locu de a ni se pune balsamu vindecatoriu pe ranele seculare, de nou si mai vertosu se reinveninara prin acea fatala inpregiurare, ca in primaver'a anului curinte, fratii magiari in contrá sensului diplomei din 20. Oct. a. tr. ne dechiarara de dismembrati de dulcea nostra patria Transilvan'a si contopiti in Ungari'a, in puterea legiloru magiare (necompetinte in acésta privint'a) din Poseniu din anulu 1836, ca asia rumpendu si din un'a provinci'a si din alta cate o parte, crescundu si intarinduse ei intensive si ecstensive, sesi póta mai usioru realisá visulu despre o Ungaria mare si tare nedependinta de Austri'a, cu amalgamisarea si ruinarea tuturoru nationalitatiloru de sub corón'a Ungariei.

Acésta funesta si nelegala anesiune romanii, cá majoritatea inportanta in acéste comitate, la inceputu nu o credea, ei esperiendu ei curendu, ca dirigatoriile de comitatu 'si facu reporturile sale cancelariei magiare, si trimitu deputati la diet'a Ungariei, éra pe poporulu simplu cauta cu feliu de feliu de meche alu amagi, se convinsera prin amara realitate, cumca intr'adeveru li se pune de nou pe cerbice jugulu tiranósei despotii magiare, ne socotindu ca „Fas prohibet Latio quemquam de sanguine natum“ Caesaribus salvis barbarae vincla pati! Ovid lib. T.“ si asia din Sionulu sperantie de nou redusi, in Iericonulu si Babiloniulu servitutei nationali!

In care triste inpregiurari noi subscrisii, in numele a mai multi cá 100,000 romani si de apururea credintiosi supusi din comitatulu Solnocului medioere

si alu Crasnei, cu cea mai omagiala supunere ne apropiemu de inaltulu tronu alu Maiestatei Tale, cu genunchii plecati rugandu Te, cá luandu in pré gratiósca si drepta consideratiune inpunetórele mominte, ce cutediamu a aduce mai la vale, se Te induri parintiésce a dechiera de nelegala si de nula acea anesiune a susu laudatelor comitate.

Maiestate! motivele inontra anesiunei seu proprie contopirei nóstre in Ungari'a suntu multe si fórté insemnatórie, precum:

1. Comitatulu Solnocului medioere si alu Crasnei au constituitu „ab antiquissimo“ o parte integritória a Transilvaniei, éra acést'a au fostu totudeauna tiér'a autonoma si nedependinta de Ungari'a, martore ne e istoria, diploma Leopoldina din 1691, resolutiunea Alvinciana 1693, sanctiunea pragmatica si decretelutur comitiloru din 1790.

2. Acestea comitate dupa funestele devastatiuni turcesci din seclulu alu 16. prin tractatulu dela Spáru 1571, intre Ioane Sigismundu si Macesimilianu imperatórele Austriei incheiatu se restituisse Transilvaniei.

3. Acestea comitate si in 1684 pe candu Michale Apafi incepú a tracta despre find'a trecere a Transilvaniei sub scutul Austriei, inca se tienea de Transilvani'a.

4. Candu, sub gloriosulu imperatu alu Austriei Carolu alu VI. la anulu 1732—33 comitatulu Maramuresiu si Aradu s'au intrupatu cu Ungari'a: atunci municipalitatilutur din comitatulu Solnocului medioere Crasna, Zarandu si Cetatea de piatra (Chioru) protestandu la Maiestate in contra posibilei loru aneseri cu Ungari'a — dobindira prin rescriptulu imperatesca 31. Dec. 1732 deplin'a loru independintia de Ungari'a si remanerea la Transilvani'a, sub nume „Partes reapplicatae.“

5. Anesiune quidem se tentá „sed auditis de super etiam Transilvanis“ in diet'a Ungariei din an. 1741, 1751, 1792, 1802 si 1830 dara la acéste le respundemu cu tractatele de pace de Oradea mare 1538, de Praga 1595, de Vien'a 1606, cu alui Mathia 1608, de Tirnavi'a 1615, de Zsitva-Torok 1622, de Vien'a 1687, de Blasiu 1687, aprobate et compilate, tit. III. §. 4 et 7, rescriptu imperatescu din 26. Oct. 1709. 26. Aprile 1719, 13. Dec. 1732, 16. Dec. 1736 cu suplicelutur „Partium“ ului dela 1698—1732, mai alesu a dietei Transilvane din 36. Fauru 1733, im fine cu representatiunea staturiloru Transilvaniei

de 18. Oct. 1792, in care densii 'si areta dreptele sale pretensiuni in privintia a acestoru comitate.

6. Anesiunea in diet'a Ungariei din 1836 se facu numai teoretica, lasanduse acestea comitate „in statu quo“ panacandu nusi-va dá si diet'a Transilvaniei opiniunea si respective invoirea la acésta, care dieta protestà cu argumente fórte potinte la Maiestatea in 18. Martiu 1838, 22. Martiu 1842 si 1. Fauru 1843, in contra anesiunei radiemandu-se pe tractatele mai susu citate. Asemene protestara si municipalitatile acestoru comitate compuse din cei mai incarnati magiari privilegiati in 1837, 1839 si 1843 ce curatu se culege din protocoalele congregatiuniloru comitatense din acelu tempu, in a caroru urmare ele si fura deslegate si mantuite pentru totudeuna de aceea periculósa anesiune, apoi

7. Diet'a Ungariei din anulu 1836 si cea din 1848 neci ca a fostu competinte a produce legi obligatorie pentru Transilvani'a au pentru un'a parte integritória a acestia, fiindu si Transilvani'a chiaru asia tíera autonoma cá si Ungari'a si cu totulu ne-dependinta de acésta.

8. Cá legile Ungariei se fia oblegatorie si pentru Transilvani'a, se pofta si libera invoire a acesteia, declarata intr'o dieta legaluminte constituita, si in asemene modu promulgata, ce inse pana in díu'a de astadi nu se intemplà, ba Transilvani'a in anulu 1836 nici dieta nu a avutu. Earu incatu articulu antaniu alu dietei Transilvane din anulu 1843, carele decretase unirea cu Ungari'a, s'ar' vré a se aplicá aici, cá temeiu legale pentru anesiunea acestoru comitate, avemu a observa, ca acelu articlu de lege, prin urmata anulare a uniunei si elu a cautatu a fi anulat si s'a anulat.

9. Aceste comitate precumu pana la anulu 1836, asia si de atunci incóce totu la diet'a Transilvaniei au fostu oblegate asi tramete deputatii sei; éru candu acéstia s'au dusu la diet'a Ungariei — precumu in anulu curinte — acésta o facura in contra voiei si intereselor romaniloru, cari in aceste comitate facu majoritate absoluta, ba inca mai multu cá doue parti din trei si carii pre lenga tóte, ca fusera in anulu curinte insielati prin fratii magiari, cá si candu Maiestatea Ta te-ai fi abatutu cu totulu dela diplom'a din 20. Oct. si ai fi aprobatu legile din 1848, cu anesiunea, totusi ei — romanii — nu avura deputatii sei romani la diet'a Ungariei.

10. Romanii, cá majoritate absoluta, in numeru

peste 100,000 in aceste comitate in contra aloru 37,000 magiari, armeni si evrei nici au fostu intre-bati, nici au cerutu anesiune, ci acésta s'a facutu „de nobis sine nobis.“ Deci déca in altissimulu rescriptu din 21. Iuliu anu curinte catra diet'a magiara, uniunea Ardealului cu Ungari'a din caus'a protestului si neinvoiei romaniloru, se refusà pentru totu-deuna: totu acésta privintia, in asemenea mesura companesce si pentru comitatele nóstre, fiindca si ómenii nostri au juratu la Blasiu in 1848 in contra uniunei si si din fii si parintii nostri au sangeratu multi in contra legiloru magiare contopítóre din 1848.

11. Legile Transilvaniei din 1848 n'au decretatu anesiunea si densele nici ca au fostu promulgate, nici in diplom'a din 20. Oct. a. tr. cuprinse.

12. Nici legile Ungariei din 1848, prin cari s'ar' vré reactivarea legiloru din 1836, nu s'au publicatu candva la noi, cum se cade, si nici in diplom'a din 20. Oct. a. tr., nici in biletele de mana catra contele de Rechberg de acelasiu datu, séu catra cancelariulu aplicu alu Transilvaniei din 21. Dec. a. tr. precum nici in patentulu imperatescu din 26. Fauru a. c. nu suntu primite, si preste totu, nici ca esista lege, ordinatiune, seu autografu imperatescu de atunci incóce emanatu si publicatu, prin care legile magiare din 1848 si ar' dobandi putere obligatória; ba inca!

13. Rescriptulu imperatescu catra diet'a Ungariei din 21. Iuliu a. c. merge si mai departe, si ne spune luminatu, ca legile din 1848 vatema drepturile monarchului, ale celorulalte popóre de sub corón'a Ungariei; prin urmare acelu inaltu rescriptu da chiar' de nula toti articli si §§-i legiloru Ungariei din 1848 cari suntu in contra drepturiloru monarchului ale celorulalte tíeri si popóre din imperiu si de suptu corón'a Ungariei.

14. Aceste nobile comitate in decursulu celoru 12 ani mai de aprópe au statu sub administratiunea si iuredictiunea dicasterieloru Transilvane; ba densele si atunci, candu esira diplom'a din 20. Oct. a. tr., biletele de mana catra contele Rechberg si cancelariulu Transilvaniei, precumu si candu s'a datu patent'a imperatésca din 26. Fauru a. c., in care se asecura despre una parte integritatea monarchiei si autonomi'a tuturoru provintieloru ei; precumu si despre alta se prochiame drepturi egale politico-civile grandiosului imperiu austriacu — se tiene de Transilvani'a si de atunci incóce nici un'a lege positiva, ordinatiune séu manuscriptu imperatescu nu s'au pu-

blicatu, prin cari aceste comitate s'ar' incorporá cu Ungari'a, si nu biletele de mana catra cancelariulu Ungariei ei cele catra contele de Rechberg si cancelariulu Transilvaniei deve se se aplice la comitatele nóstre. Cari tóte dinpreuna cu nalta parola imperatésca, numai atunci potu avé deplinulu si nevatamerulu loru intielesu si auctoritatea, candu acéste comitate voru remané parti intregitórie ale Transilvaniei.

15. Cá frati adevérati, de o sórte si de unu interesu comunu, ne alaturamu — acésta privinti'a in tóte, catra protestulu si petitiunea, Maiestatei Tale de curundu substernute din partea romaniloru Zaranzeni, cu cari intru tóte suntemu resoluti a face cauza comuna. — Anume recunoscemu si noi a fi in asemene tipu de periculósa si stricatiósa anesiunea catra Ungari'a pentru nationalitatea nóstra romana, mai alesu acumu, dupace Maiestatea Ta Te indurasi a dechiará de I-a propusetiune regésca inarticularea natiunei romane din Transilvani'a, cá natiune politica recepta; — asiderea pentru urcarea pretiului de sare, care urcare ar' apasá fórté simtitoriu pre poporulu de rendu.

Maiestate!

Aceste argumente, in contra anesiunei respicate, suntu multu mai iuste decatu se se póta ele paralisá prin apucaturi insielatórie si teroristice ale unoru caste satóse de predominire, prin urmare, noi suntemu de cea mai dulce speranti'a laptati, ca Maiestatea Ta, — cá parinte dreptu si tare in propusu de a sustiné neviólata, precumu despre un'a parte egal'a indreptatire politica civile si nationale; asia si despre alta: intregitatea si autonomi'a tuturoru provintielor monarchiei: — vei primi de bine venita drépta si leala acésta plansóre a unui poporu, ce totudeauna s'a destinsu prin credinti'a si alipirea sa catra tronu, si prin sacrificiele aduse interesului préinaltei case Domnitórii; si ne vei mangaié cu dori't'a anulare a acestei nedrepte si ilegale anesiuni, lasandu aceste comitate si mai departe, a fi parte intregitória a dulcei nóstre patrii: Transilvani'a, — si demandandu cancelariei aulice a Transilvaniei precumu si inaltului guvernulu, cá la escri'sa. Diet'a Transilvana spre tóta intemplantia si nesmintitu se convóce si comitatele nóstre; de alta parte facunda prégratióse dispusetiuni, cá din partea auctoritatiloru comitatense, care tóte suntu in manile contrariloru nostri magiari, ce cu tóte medialócele cauta a tero-

risá pre poporulu romanu, — se nu póta fi inpedecata alegerea deputatiloru la diet'a Transilvaniei, si preste totu se nu póta fi inpedecata majoritatea romaniloru de asi manifesta si realisá dorintiele sale nationale atatu in comitatu catu si in tiér'a de care se tiene!

Cu cea mai profunda umilinti'a si veneratiune remanendu.

Ai Maiestatei Tale c. r. apostolice

Basasci in 18. Sept. 1861.

Cei mai aplecati si credintiosi:

(Urmédia subscriptionile reprezentantiloru comunelor romane din ambele comitate).

LUPULU MEHEDINTIÉNULU.

II.*)

Era pe la anul 1618. Trecussera patru ani de la mórtea Stolnicului Bercan. Sórele apunea intr'un noru de purpura, ale carui colorii viii se resfringean in undele in acest minut line ale Dunarii; turmele se intorceau de la pasione si pulberea ce se inaltia in urma lor, era transformata de radiile sórelui, in turbilióne de aur. Mugetul vitelor, sunetul, clopotelor lor, fluierile pastorilor, cantarea paserilor, murmurul apelor, miile de sioptiri ale atomelor, faceau un concert straniu si maestos. Maria, din pridvorul casselor sale de la Merisiani, contempla acésta scena marétia, sorbind dulcele aeru alu serei. Apoi cu in-cetul sórele disparu, ori ce sgomot inceta; umbrele transparente ale unei frumósse nopti de véra incepura a se intinde, si miile de stele a licuri pe bolta cerésca. Juna veduva dete ordine argatilor sei a inchide portile cele mari ale curtii; apoi, incongiurata de femeile cassei, se pusse a lucra; una din ele, mai betrana, si care o crescuse, vedind'o cadiauta intr'o adinca melancolia, spre a o distra, incepu a'i povesti deosebite legende populare.

*) Pentru cá se scie cei doritori si modulu scrierei din „Revist'a Romana,” din care imprumutamu acésta novelutia in favórea sessului frumosu, ei pas-tramu de aici incolo si ortografi'a cu accente si coditie, numai i, â, ä, ð si coditiile nu le potemu reproduce din caus'a cea din urma intre cele 99 ad. ca nu suntu; si le póte inse cetitoriulu intipui. Red-

Nu trecuse mult, cand se audi un tropot de cai, apoi lovituri la pórta cea mare. Spaima se z-gravi pe fețele femeilor.

— „Ce sa mai fie asta? „dicea una.

— „Ómenii domnesci, „dicea alta, „vinu póte sa mai adune vre-un bir nou.

— „Ce-va tilhari Greci sau Albanesi din cei lasati de Radu sau din cei adusi de Ilias, „adaoga o a treia.

— „De cand s'au inmultit acesti straini in tíerra, nu mai suntem siguri de nimic.“

Dar lovirile nu inceta. Maria trimisse un om de padia spre a vedea ce se petrece. Acesta adusse scire ca sunt doi pribegi carii ceru adapostire pentru acea nópte.

— „Sa fia bine-veniti, „disse nobila femea; „mergi de le deschide.“

Portile se deschisera si doi inși calari intrara. Unul din doi era nalt, frumos la fața, c'o fisionomia espressiva si melancolica; cela-l'alt ce se vedea a fi mai in versta, era mai scurt si mai gros, si avea un chip care exprima o energia selbatica.

Dupa ce descalecara si fura introdusi in camera unde trebuia sa petréca nópte, un omu le dete de scire ca, de voesce sa vadia pe stepana casei, e gata sa'i priimésca.

— „Eu, ii cer ertaciune, „disse cel mai in virsta; „Dumnedieu scie cum am ajuns si pina aici; a trebuit caii nostri sa aiba siépte suflete; inchipuesce'ti ca din Tergoviste pina aici, mai n'am resuflat; cum sa resufla cand doue sute de calaroti te gonescu de pe urma; da doue sute, o suta de ómeni pe unu.

— „Dar ei ne au perdut urma de mult, „disse cel-alt.

— „Firesce ne-au perdut'o, si noi am fi putut pré bine sa manam la alt conacu, cu atat mai mult ca nu e acesta drnmul nostru, ar ai vrut negresit sa maie in Merisiani.

— „Imi amu cuvintelele mele.

— „Sciu ca le ai si de aceea nici ca te intreb care sunt; ti am jurat incredere órba, si te urmesu cu ochii incisi; ai cap ca sa chibsuesci; eu am bratiu ca sa lovescu; tot ce'ti ceiu e sa'mi dai ocazia de a lovi.

— „Iti multumescu, frate de increderea ce'mi dai; de o cam data restórna-te pe acestu patu pina vomu vorbi cu stapina cassii.“

Cel mai june din doi calatorii intrá la Maria;

acésta departasse pe femeile sale si sta singura a'astepta. Cand intra, ea scósse un tipat de surprisa:

— „Cum, Lupule, esti pribeag, esti urmarit? o, Dumnedieule! tremur cand me gandescu, ca poti fi prins, poti fi condus la mórte; ca voiu vedea cadiend capul teu cum am vediut cadiend pe acela al lui Bercan! Sciam ca o fatalitate se agatia de pasii mei, ca voiu aduce peire tutulor celor ce me vor iubi. Ti-aduci aminte, antea óra, candu mi-ai vorbit de amor, ti-am spus sa fugi de mine ca de mórte. N'ai vrut sa me asculti. Ei bine, afla ca pe cand eram mica, o ursitóre mi-a prevestit ca voiu iubi doui ómeni si ca amendoi vor peri de sabia: de ce trebue óre ca acésta prevestire sa fia adeverata?

— „O, Mario! spúne'mi ca me iubesci, si mórtea póte sa via, voiu muri fericit.

— „Dar spúne'mi esti urmarit de aprópe? ai trebuintia de aperare? ómenii mei sunt gata a lua armele si cu ei doue-dieci de sate din gatiur: toti sunt intaritati in contra apassarii Grecilor.

— „De o cam data mi-au perduto urmele si sunt fericit ca acésta impregiurare mi-a dat ocazia de a te reveda.

— „Dar ce s'a petrecut?

— „Alexandru Iliasiu, nevoind sa intieléga ca Radu a perdut dómnia fiind ca a venit insotit de Greci, a cadiut si el in acelasu. Grecii s'au inmultit acum si s'au facut mai aroganti de cat in trecut; ei povetuescu pe Domnu a pune biruri grele pe biéta tíerra, a persecuta pe adeveratii Romani si a se incongiura numai de instrumente servile; intr'un cuvént, reutatile si crudimile se inmultiescu pe fie-care di.

— „Si tíerra sufera tóte acestea?

— „Tot se mai afla p'ntre Romani suflete independente si nerabdatóre a scutura acestu jugu umilitor. Tii ninte fagaduiala mea. Am crediut ca acum a venit timpul. M'am pus in capul unei intinse conspiratii al carui scop e d'a goni pe straini pentru tot d'auna, si d'a face pe Domnu sa intre pe callea glorióssa ce ne-a tras fericitul intru pomenire Mihaiu-Vitézul. Apelul meu a avut resunet. Tóta junimea a jurat impreuna cu mine stirpirea streinilor. Planurile nóstre erau aprópe a se realiza, cand un tradator s'a strecurat p'ntre noi; din norocire, el nu cunoscea tóte secretele nóstre, si numai eu cu tovarasiul meu Buzdugan am fost denuntati. Sórta lui Bercan ne-ar fi acceptat; Iliasiu dedesse ordine

ca sa ne tae capetele, cand Vornicul Carstea care e intieles cu noi, ne dete de scire; abia ne incalecaseram caili cand zariram in urma nóstra cetele domnesci insarcinate a ne prinde.

— „Ei bine, acuma ce veti face?”

— „Cei-ce ne urmarea ne-au perdut din vedere; ei credu ca am loat drumul Cáinenilor si ne vor urmari intr'acolo, pe cand noi ne aflam aici in sigurantia de o cam data.

— „Dar de ve voru descoperi?”

— „Nu le vom da timpul. Am venit aici spre a te vedea póte pentru cea din urma óra; mai nainte de revarsatul diorilor vom pleca; vom trece prin Romanati si Mehedinti spre a da ochi cu cati-va din partisanii nostri; apoi vom trece peste Vúlcán la Hátieg in Transilvania; acolo vom aduna osti si vom intra in tíerra, ridicandu glótele in drumul nostru. Pe d'alta parte cand ne vom apropria Tergoviste, Vorniculu Carstea va da acolo semnalul, rescólei. O! lupta va fi crancena; dar iti fagaduescu ca d'asta data vom triumfa.

— „Sa dea Domnedieu; dar tremur cand me gandescu la ursitóre; vedi de vietia ta, caci de adiea e legata de a mea; eu te-am facut sa intri in acestu focu.

— „Cat voiu fi ocrotit de dulcea ta iubire, voiu fi in stare a in frunta o mie de morti.“

Ar fi statu lungi ore ast-fel a-si impartasi temerile si sperantiele lor, urele si iubirile lor, cand Capitanul Buzdugan veni a da semnalulu despartirii.

Lupul si Maria se imbratisiara lacrimand; ea insoçi pe proscrisi pana jos la scara. Incepuse a se ingana dioa cu nótea, cand Lupul si Buzdugan pornira in tropotul cel mare al cailor. Maria din pridvorul seu ii urmari cu privirea cat putu, pina se facura neveduti in spatiu. Era consternata; se intreba de mergu la triumf sau la supliciu; inima sa de romana si de amanta ii dicea sa spere; dar fatala prevestire o facea sa se indoiasca. Cand u-mai putu zari pe calatori, ingenunchia inaintea icónei maicei Domnului si statu indelung ast-fel absorbita in rugaciuni.

(Va urmá.)

Monumente si Documente.

Banatu 1. Martiu.

In momentul candu beseric'a romana gr.-resariténa din Austri'a e insufletita de speranti'a scapa-

rei sale de suprematiunea anticanonica si nedrépta a mitropoliei serbesci dela Carlovitiu, credemu, ca va fi binevenita onoratului publicu romanu si mai cu distintione gr.-resariteniloru scirea: ca se afla in lucrare una istorióra a bisericeii romanesci, carea va arató pre scurtu si in siru cronologicu, incepundu inca dela increstinarea romaniloru, fazele si templele bisericeii romanesci preste totu si mai alesu a celei gr.-resaritene din Austri'a; si aci se va opri a tractá ceva mai pre largu si a documentá estinderea mitropoliei romanesci dela Alba-Iulia din Transilvania asupra dieceselor rom. din Ungari'a si din Banatu, — esistinti'a órecaroru vechi mitropolie in Jenopole (Boros-Ineu in comit. Aradu) si in Temisióra, cum ca serbii antecernoviceni asiediatu pre lenga Dunare, Tisa si Muresiu au avutu episcopulu séu aliurea, eara nece candu in Banatulu-Timisianu; — acést'a chiar' dupa monumente vechi serbesci, de cari Trebniculu, ce ne a cercetatu mai deunadi in Telegrafulu rom., nu va se scia nimica; cumca privilegiale cu mitropoli'a dela Carlovitiu se estendu numai si numai asupra serbiloru. Dupa acestea va tractá despre monastiriele romanesci, va atinge in cateva si privilegialele districte romanesci s. a.

Opuscululu acesta nu e una istori'a sistematica, ci elu cuprinde in sene nescie fragmente, nescie monumente si documente, carinu au mai aparutu pana acumu pre orizonulu istoriei si literaturii nóstre bisericesci, este adeca una particea constitutiva a unei complete istorie bisericesci a Romaniloru, care istoria inca nu o avemu pana astadi, o particea pentru toti romani adeverati interesanta.

Istoriór'a acést'a pana la pasci va fi gata, cá se se póta tramite la tipariu. Pretiulu nu i se póte detiermuri inca acnu, dar' pre tóta templarea nu va ajunge la 1 fl. v. a. Asia nu se póte spune cu precisiune nece tempulu, candu va puté ea vedé lumin'a, ba neavendu autorulu bani gata pentru tipariu si nesciendu cumu si ar' poté ajutá, nece nu póte promite, cumca opuscululu acesta fara spriginulu fratiloru romani va vedé órecand'va lumin'a. Va se dice: sórtea acestui opusculu cá se se nasca, au se piéra chiar' in nascere, va depende dela caldur'a ori recél'a, cu carea elu va fi imbratiosiatu.

Spre acestu scopu si cá se se scia numerulu esemplarielor tiparinde se deschide prenumeratiune, si se cere acnu depunerea de 50 cr. v. a. cá su-

curso pentru tipariu; eara restulu, care candu va esi cartea se va face cunoscutu, plati-luva fiacare la primirea cartiei.

Pentru comendarea acestei scrieri si iea autorulu cutezarea de a rogá cu umilinti'a si devotiune pre Escelentiele Sale presantitii Domni archipastori romani de ambe confesiunile din Transilvani'a, Bucovin'a, Ungari'a si Banatu si pre toti Domnii antestatori conationali; eara pentru culegerea numeloru si banilor prenumeratiionali afara de onor. cancelarii episcopesci si alti p. t. onorati Domni si frati, cari de buna voli'a sa voru fi indemnati a luá asupra'si atare sarcina, suntu cu totu respectulu rogati anume urmatorii barbati ai natiunei si teneri zelosi cunoscuti cá bravi coluptatori si colucratori la unu venitoriu mai ferice.

In Transilvani'a D. Georgiu Baritiu.

In Ungari'a, Pesta D. Basiliu Cosma.

In Timisiaana, Timisióra DD. Cermena si T. Rosiu, gimn. Lugosiu DD. Ioanu Marcu, protop. si Dr. Dr. Atan. Marienescu, not. de comt. Caransebes D. Nic. Andreeviciu, director. Meadia D. Constantinu Tiepeneagu, preotu. Oraviti'a D. Dr. Demetriu Hatieganu, avocatulu si D. Ios. Novacu invetiatoriu. Reciti'a D. Ios. Popescu, invetiatoriu. Bogsi'a munténa DD. Zacharia Botosiu, parocu si Mihaile Bontea, invetiatoriu. Iladia D. Adamu Popovitiu, parocu. Biserica albei D. Bas. Radulovtiu, negutiatoriu. Iamu D. Simeonu Mangiuca, jude cercualu. Versietiu D. And. Vasiciu. Ciacova D. Nic. Nicolaevitiu, invetiatoriu. Becicherecu D. Paulu Fisegianu, preotu in Toraculu micu. Panciova D. Petru Grasu, docente realu. Banatu-Comlosiu D. I. Barbulescu, invetiatoriu.

In Bucovin'a, Cernautiu DD. Alesandu de Hurmusachi si Aronu Pumnu, prof.

In Austri'a, Vien'a D. Zeno Mocioni, gimn.

Doctorii de a si procurá acésta istorióra voru binevoli a tramete onor. Sale nume si banii prenumeratiionali — ceia ce nu potu cu ocaziune — in scrisori francate la fiacare dintre Domnii colectanti, inse ar' fi mai de doritu cá cei mai multi se tramita ori la D. Dr. Marienescu in Lugosiu, ori la D. Mangiuca in Jam — statiune de drumulu ferecatu intre

Oraviti'a si Jasenova, — ca-cei si insii Domnii colectanti ceialalti suntu rogati a tramete consemnatiunea numeloru si banii in scrisori francate detragundu si 10% pentru spese, dupa volia si indemanéla au la unulu, au la altulu din acei doi Domni cocolectanti, cu carii se va pune in nemediata corespondentia anonimnlu intrepredietoru

Unu banatianu.

Redactiunea, conoscundu prea bine soliditatea si dovedit'a harnicia a D. auctoru de susu, 'si implinesce numai un'a din cele mai placute si mai obligatorie detorintie, catra onor. publicu romanu din tote partile locuintei lui, candu iea asuprasi si ea garanti'a pentru implinirea apromiseloru D. auctoru anonimu, si candu se oferéza a i da si din partei totu concursulu potintiosu spre a scóte la lumina acestea documente; numai se nu póte nime banuieála pentru anonimitatea ce e silita de impregiurari, a intardié cu ajutoriulu cerutu pentru spesele tipariului. In scurtu vomu fi in stare a refera si despre ponerea sub teascu a acestui opu.

Red.

Fondulu Sincaianu.

(Urmare din Nr. tr.)

Dela D. I. Petco sil. din Togyer 1 fl.

Prin D. protop. I. Popazu pe calea episcopiei gr. res. din Sibiu s'au primitu in 21. Ianuaru dela comunele Lapusiu si Chióru pentru fondulu Sincaianu 20 fl.

Prin D. Gedeon Blasian pref. stud. in semin. metrop. pretiulu a 9 brosiure din independinti'a constitutive de I. Papiu 9 fl.

(Va urmá.)

Instructiunea publica.

Fóia periodia in fascióre de cate 4 cóle in 40, suptu redactiunea eminentului nostru barbatu A. T. Laurianu ne sosi in dilele acestea. Fascióre din Martiu si Aprile 1861 cuprinde din istori'a nemuritoriului nostru barbatu Samuele Klein, nesce documente latine de mare insennatate pentru romani si beserie'a nóstra. Din care vomu publica si noi unele. Din Magazinulu istoricu a D. A. T. Laurianu esi si tomulu VI, a carui pretiu e 7 vicenari si se primesce din Bucuresci dela auctoru, cá si celelalte opuri ale Dsale pana acum publicate.

Redactoru respundietoru
Iacabu Muresianu.

Editiunea: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.